

Íslenskur landbúnaður og Evrópusambandið

Erindi hjá Bandalagi starfsmanna ríkis og bæja, febrúar 2009
Sigurður Jóhannesson

Yfirlit

- Íslensk landbúnaðarstefna.
- Landbúnaðarstefna Evrópusambandsins.
 - Lauslegur samanburður
- Hvaða áhrif hafði aðildin á finnskan landbúnað og verð á matvörum í Finnlandi?
- Niðurstaða...

Hver er íslensk landbúnaðarstefna?

- Stuðningur við bændur samanstendur af tveimur álíka mikilvægum þáttum:
 - Innflutningsvernd
 - Beinum greiðslum.
 - Alls tæplega 15 milljarðar króna árið 2005 (mat OECD).
- Við bætist óhagkvæmt milliliðakerfi.

Að óbreyttu kerfi: Stuðningur verður léttbærari og bændum fækkar

- Stuðningur við íslenska bændur nam 5% af landsframleiðslu '86-'88, en 1,6% '05.
 - Stuðningur 77% af tekjum bænda '86-'88, en 67% '05.
- Bændum fækkar: Starfsfólk í landbúnaði nú um 4000.
 - Fækkaði um 3% á ári frá 1985 til 1997 (alls um 30%), en um 1-2% á ári síðan.
 - Hlutfall af stórum á landinu lækkar hratt.
 - 12% 1970, 5,5% 1990, 2,5% 2005.
- Og meðalaldur þeirra er hár: 52 ár (Hagtölur landbúnaðarins), meðalaldur á íslenskum vinnumarkaði nálægt 40 árum.
 - Hverfur „vandinn“ smám saman?

Landbúnaðarstefna Evrópusambandsins

- Verðstuðningur.
 - Frjáls viðskipti innan sambandsins en tollar á innflutning til sambandsins, útflutningsbætur.
- Greiðslur til bænda:
 - Tengdar ræktuðu landi o.fl., en yfirleitt ekki beint við framleiðslu.
- Flókið regluverk.

Landbúnaðarstefna Evrópusambandsins

- Stuðningurinn minni en hér.
 - En íslenskur landbúnaður yrði áfram styrktur ef Ísland gengi í sambandið.
 - Mogleiki á sérsamningi.
 - Verð á mörgum vörum myndi lækka.
 - Tollur yrði lagður á sumar vörur, sem nú eru tollfrjálsar.

Stuðningur við bændur á Íslandi og í Evrópusambandinu-mat OECD

- Stuðningur neytenda og skattgreiðenda við bændur sem hlutfall af öðrum tekjum þeirra:
 - Á Íslandi: Tvöfaldur aðrar tekjur bændna árið 2005 (3,3-faldar 1986-1988).
 - Í Evrópusambandinu: Helmingur af öðrum tekjum þeirra árið 2005 (um tveir þriðju '86-'88).
- Búvöruverð frá bændum:
 - Á Íslandi: Tvöfalt innflutningsverð 2005 (4,4-falt '86-'88).
 - Í Evrópusambandinu: 22% yfir innflutningsverði 2005 (75% yfir innflutningsverði '86-'88).
 - Þessar tölur sýna innflutningsverðina.

Stuðningur við bændur á Íslandi og í Evrópusambandinu

- Stuðningur við bændur sem hlutfall af landsframleiðslu:
 - Á Íslandi: 1,6% 2005 (5% '86-'88)
 - Í Evrópusambandinu: 1,1% 2005 (2,8% '86-'88).

Hvernig reiddi Finnum af?

- Greiðslur hins opinbera til bændna breyttust ekki mikið.
- Markaðsstuðningur (tollvernd) minnkaði mikið.
- Framleiðsla breyttist ekki mikið.
- Bændum fækkaði, framleiðni jókst.
- Verð til neytenda lækkaði töluvert.

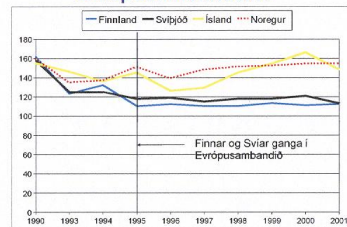
Hvernig breyttust búvörustyrkir í Finnlandi?

- Sérlausnir fyrir Finnland:
 - Heimskautalandsbúnaður: Fyrst norðan 62. breiddargráðu, nú allt Finnland.
 - Umhverfistyrkir...
- Stuðningur við finnskan (og sænskan) landsbúnað 35% umfram það sem tíðkast annars staðar...
 - Evrópusambandið borgar 40% fjárstuðnings, finnska ríkið 60%.
- Fjárstuðningurinn dróst heldur saman fyrstu árin, metið í Evrópugjaldmiðli, tók að aukast aftur um aldamót. Ekki ósvipaðar fjárhæðir í heildina og fyrir aðild.

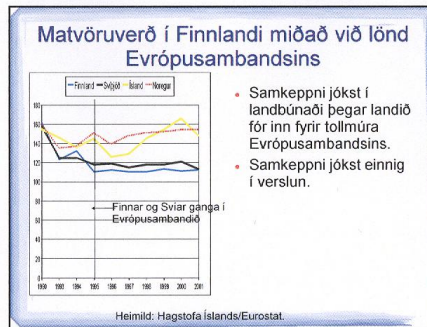
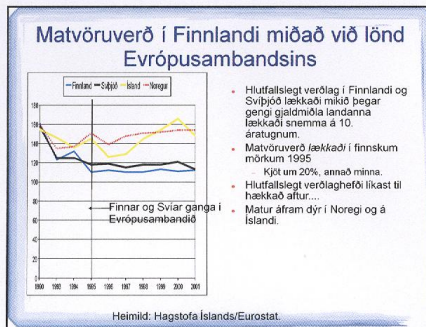
Hvernig breyttust búvörustyrkir í Finnlandi?

- Markaðsstuðningur (innflutningsvernd) minnkaði:
 - Framleiðendaverð lækkaði um nærri 40% frá 1994-1996
 - Mest á eggjum, um 70% fyrstu árin, en hækkaði síðan nokkuð aftur.
 - Mjólkurverð til framleiðenda lækkaði um 13% í upphafi.
 - Svinakjötsverð lækkaði 30% fyrst, og síðan nokkuð áfram.

Matvöruverð miðað við lönd Evrópusambandsins

Heimild: Hagstofa Íslands/Eurostat.

Hvað varð um finnskan landbúnað?

- Framleiðsla hefur ekki breyst mikið
 - Hefur heldur aukist í flestum greinum.
 - Aðeins eggjaframleiðsla hefur dregist saman sem nokkru nemur.
- Framleiðni jókst hratt.
 - Framleiðni vinnuafis jókst um rúm 5% á ári '95-02 (framleiðsluaukningin var þæg 4% á ári '75-'95)
 - Þetta þýðir að starfsfólki í landbúnaði færkar sem því nemur, heldur hraðar eftir aðild en áður.
- Laun í landbúnaði hafa lækkað miðað við það sem almennt gerist eftir aðild.
- Búum fækkaði
 - Um 30% '95-'00 (fækkaði um rúm 30% '90-'95).

Niðurstöður

- Innganga í Evrópusambandið þýðir að íslenskur landbúnaður verður fyrir höggi.
 - Meiri hvalning til hagræðingar.
 - Bændum færkar, kannski heldur hraðar en undanfarin ár.
 - Þýðir varla endalok landbúnaðar á Islandi.
 - Sérsmáningar milda áhrifin.
 - Spurning um fjartægðarvernd.
 - Matvöruverð í búðum gæti lækkað um 10-15%
 - Lauslega byggt á mati í skýrslu Hallgríms Snorrasonar um matarverð 2006.
 - Innflutningsverðin minnkar mikið en íslensk stjórnvöld geta áfram mótað *fjárframlög* til landbúnaðar að hluta til.

Niðurstöður

- En hvað viljum við?
 - Nú felst peningalegur stuðningur við mjólkurframleiðslu og sauðfjárrækt í framseljanlegum kvótum (rétti til bóta):
 - Þeir njóta þeirra sem fengu þá fyrst!
 - Stuðningurinn yfir undir íslenska framleiðslu (einkum innflutningsverðin).
 - Hann hefur engin áhrif á *kjör* í landbúnaði.
 - Aðgangur er frjálst að greininni.

Niðurstöður

- Er hægt að gera stuðninginn markvissari?
 - Ef markmiðið er að búskapur sé stundaður sem víðast ættu fjárframlög að vera hin sömu á hvern bæ, óháð því hve mikið er framleitt.
 - Ef aðeins er áhugi á að sem stærstur hluti landsins sé í byggð ættu fjárframlög að vera óháð því hvort búskapur er stundaður eða ekki.